

ԼՂՀ ԳՅՈՒՂԱՆՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՈՇՄ ԲԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ՃՅՈՒՐ

Տ.Ս Հակոբյան

Զինատառնարից հետո ընկած ժամանակաշրջանում Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տնտեսության վերականգնումն ու արագ զարգացումը դառնալով անկախության հաստատումն ու պահպանման գրավական: Դրան կարելի էր հասնել միայն արմատական տնտեսական բարեփոխումների իրականացման միջոցով: Առողջ և մրցակցունակ շուկայական տնտեսության ստեղծման անհրաժեշտությունը պայմանավորված էր տարածաշրջանում արդեն իսկ այդ ուղղությամբ սկսված գործընթացներով:

ԼՂՀ-ում ընթացող տնտեսական բարեփոխումներն ընդգրկեցին տնտեսության բոլոր ոլորտներն ու ճյուղերը՝ ձևավորելով ազատականացված տնտեսություն, որոնք իրականացվում էր (նաև այժմ) ծանր պայմաններում, մեծաքանակությամբ պայմանավորված լինելով պատերազմի վերսկսման վտանգով: Ուստի, տնտեսության արագ վերականգնման ու զարգացման համար տնտեսության առջև դրվեցին այնպիսի կարևոր հիմնախնդիրներ, որոնք պահանջում էին լուրջ և ինչպիսիք են հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունը, ներդրումային սոցիալական, բանկային համակարգի, քաղաքականության ու ճյուղային կառուցվածքային կատարելագործումը, երկրի համար աշխարհական դարձած մասնագիտացված ճյուղերի զարգացումը (մասնավորապես՝ գյուղատնտեսության), արտադրամասնյան շուկաներում մրցունակության հնարավոր ապահովումը: Հանրապետությունում տնտեսության աշխուժացումը և պատկերի ձևավորումը պահանջում էր զարգացումը, որոնք հիմքում կարելի էր առանձնացնել պետական գույքի և հողի մասնավորեցումը:

ԼՂՀ բնակչության պայմանները բացառիկ բարենպաստ նախադրյալներ են ստեղծում գյուղատնտեսության զարգացման համար, որում առանձնապես նկատելի էին նվաճումները 1986-1990թթ.: Այսպես, 1988թ. ԼՂՀ-ում խաղողի արտադրությունը կազմել է 71766 տոննա, միջին բերքատվությունը՝ 92,9 գ/հա, խաղողագործությանը հատկացված տարածքները ընդհանուր մակերեսը նշված ժամանակահատվածում կազմում էր 10990 հեկտար: Արցախյան պատերազմի առանձնակի ծանր հետևանքներ ունեցավ հատկապես այս արտադրանքի համար: Ըստ վիճակագրական տվյալների՝ 1995թ. խաղողի արտադրությունը ԼՂՀ-ում կազմել է 3149 տոննա, տնկարկների ընդհանուր մակերեսը՝ 2691,5 հա էր, բերքատվությունը՝ 11,7 գ/հա: Դեռ 1999թ. գյուղատնտեսության զարգացման համար հատկացված վարկերի մի գույքի մասը տրամադրվել է խաղողագործության զարգացմանը: 2003թ.-ից սկսված վարկավորման գործընթացը ևս զգալի մասով ուղղված էր այդ խնդրին: Այդ ժամանակահատվածում խաղողագործության զարգացմանն ուղղված վարկային ծրագրերին տրամադրվեց մոտ 300 միլիոն դրամ և արդյունքն իրեն սպասեցնել չուղեց. ըստ վիճակագրական տվյալների՝ արդեն 2005թ. խաղողի համախառն բերքը կազմեց 74094,3 ցենտներ (միջին բերքատվությունը՝ 52,8 գ/հա), խաղողի տնկարկների ընդհանուր մակերեսը՝ 1404,5 հա:¹

2008թ. հունվար-սեպտեմբերին ԼՂՀ-ում խաղողի համախառն բերքը կազմել է 36547 տոննա, իսկ 2009թ. նույն ժամանակահատվածում՝ 5959,5 տոննա:²

ԼՂՀ գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքը 2009թ. հունվար-սեպտեմբերին ամսական փաստացի գներով կազմել է 23400,9 մլն դրամ, ինչը 2008թ. նույն ժամանակաշրջանի համեմատությամբ համադրելի գներով աճել է 3,2%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված առանձնապահության համախառն արտադրանքի 10,3 տոկոս աճով: [3, էջ.14]

¹ <http://www.armtown.com/news/arm/az/20060523/3026/>

² ԼՂՀ ԱԿԴ-ի «ԼՂՀ սոցիալ-տնտեսական վիճակը, 2009թ. հունվար-սեպտեմբեր» տնկելատվական եռամսյակային զեկույց: Ստեփանակերտ, 2009թ. էջ 15

համակարգի վերականգնումը, անհրաժեշտ գյուղտնիկայով ապահովումը, կառնող տարածությունն ու վերապատրաստումը, տնդեկատվության և կտայի միջոցների վերականգնումը, դրանց անխափան աշխատանքի կազմակերպումը:

ԼՂՀ ռոռզման ենթակա 18 հազար հեկտարից ներկայումս ռոռզման տակ է գտնվում հեկտար հողատարածք, որից միայն 2200 հեկտարն է ռոռզվում փաստացի կերպով պայմանագրերի հիման վրա: Այսօր ռոռզման համակարգի ստեղծումը օրակարգային ենթ է, հատկապես այն դեպքում, երբ ըստ դիտարկումների՝ ԼՂՀ ջրային պաշարները հնարավորություն են տալիս լիակի թվարարել հանրապետության ներքին պահանջարկը և ուղղությամբ ԼՂՀ կառավարության կողմից արդեն իսկ մշակվել են մի շարք ծրագրեր, որոնց՝ մինչև 2010 թվականը ռոռզվող հողատարածքները պետք է հասցվեն 8-ից 10 հազար հեկտարի: Գյուղատնտեսության զարգացման նպատակով իրականացվող միջոցառումներ շրջանակներում բերեփոխումներ են կատարվել հարկային վարչարարության ոլորտում՝ ապետական պահուստային հողերի վարձավճարը 2007 թվականին 1 հեկտարի դիմաց կազմում է 12 հազար 200 դրամ, ապա 2008 թվականի հունվարի 1-ից այն արդեն 8000 դրամ է: Հարկադաշտի հետագա թեթևացման նպատակով 2009 թվականի հունվարի 1-ից այդ հաշվարկավարը դարձել է 6000 դրամ:¹

ԼՂՀ տնտեսական բարեփոխումների արդյունավետ իրականացման նախադրյալների ուղղությունների թացահայտման համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել ՀՀ և արևելակրի փորձն այս բնագավառում: Սկզբնական շրջանում տնտեսական բարեփոխումներն տնտեսության անկումն ու բնակչության կենսամակարդակի իջեցումը կանխելու և տնտեսական աճ ապահովելու նպատակով կարևորվեց նոր տնտեսական քաղաքականության հետ իրագործումը, որն էլ առաջադրեց համապատասխան իրավական և տնտեսական դատ ձևավորմանն ուղղված խնդիրների բազմակողմանի, համակարգային ուսումնասիրություն վերլուծություն:

ԼՂՀ կառավարությունը 2009 թվականի հունվարին հաստատել է հանրապետության գյուղատնտեսության կայուն զարգացման ռազմավարական ծրագիրը, որտեղ ներկայացված է մինչև 2015թ. ԼՂՀ գյուղատնտեսության զարգացմանն ուղղված պետական քաղաքականության հիմնական ուղղությունները: Խնդիր է դրված աջակցել, մասնավորապես, պարենի արտադրականարդակի բարձրացմանն ու գյուղական բնակչության եկամուտների ավելացման գյուղատնտեսությունում տնտեսավարողների գործունեության համար բարենպաստ պայմաններ ստեղծելու միջոցով:

Գրականություն

1. Ս. Մելքումյան «Հայաստանի Հանրապետության և Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տնտեսական և սոցիալական աշխարհագրություն», Ջանգալ - 97թ. Երևան, 2005
2. А. О. Блинова, И. Н. Шалкин «Малое предпринимательство», Издательская торговая корпорация «Дашков и К», Москва, 2003
3. ԼՂՀ ԱԿԾ-ի «ԼՂՀ սոցիալ-տնտեսական փիճակը, 2009թ. հունվար-սեպտեմբեր» տեղեկատվական եռամսյակային զեկույց: Ստեփանակերտ, 2009թ.
4. <http://www.armtown.com/news/am/aza/20060523/3026/>
5. <http://hetq.am/am/karabakh/hogheri-vardzavchary-kijecvi/>

Резюме

В статье представлены показатели и ситуация в сельском хозяйстве НКР за 9 месяцев 2009 года. Провозглашая агрономию как стратегическую отрасль экономики, на передний план выводится необходимость развития сельской инфраструктуры, в частности, восстановление ирригационной системы, обеспечение необходимой сельской техники, подготовка кадров, а также восстановление средств связи и коммуникаций и обеспечение их бесперебойной работы.

¹ <http://hetq.am/am/karabakh/hogheri-vardzavchary-kijecvi/>